

Birte Broch: *Kvindearbejde og kvindeorganisering. Kvinder i konfektionsindustrien 1890-1914*. (Selskabet til forskning i arbejderbevægelsens historie, 1977). 195 s., ill.

I de store fremstillinger af fagbevægelsens historie har kvindernes organisering hidtil været stærkt forsømt; men nu er en omfattende forskning også i gang på dette felt. Birte Brochs bog, der er en bearbejdet specialeafhandling fra Københavns universitet, fører denne forskning et væsentligt skridt videre. Den dækker tiden 1890-1914 og geografisk København, hvor størstedelen af konfektionsindustrien fandtes. Denne branche er særlig kvindehistorisk interessant, fordi kvinderne udgjorde ca. 80% af arbejdskraften, og fordi den repræsenterer et af de mest vellykkede forsøg på en faglig organisering af kvinder, særlig i De kvindelige herreskrædderes Fagforening af 1883. Fra denne fagforening er der også bevaret et meget tilfredsstillende kildemateriale; men også materiale fra andre organisationer er brugt, samt presse- og tidsskriftsstof.

I to fyldige kapitler redegøres for branchens udvikling, arbejdsforholdene i den og baggrunden for de kvindelige arbejders stilling på arbejdsmarkedet, som den kan udledes af det trykte statistiske materiale, der benyttes med megen kritik. Der er mange interessante iagttagelser i disse kapitler, der sætter den faglige organisering i et perspektiv, der ofte savnes i undersøgelser af fagbevægelsens udvikling.

Hovedkapitlet i bogen handler om den faglige organisering af de kvindelige arbejdere inden for herrekonfektion, helt overvejende koncentreret om De kvindelige herreskrædderes fagforening. Der redegøres bl.a. for foreningens medlemsbasis, hovedformålene med dens virke og forholdet til

arbejdsgiverne. Af generel kvindehistorisk interesse vil være de gode afsnit om forholdet til de mandlige skræddere og om foreningens placering inden for kvindebevægelsen, herunder indsatsen i Kvindevalgretsspørgsmålet.

Bogen bringer således forskningsresultater, der er vigtige både for fagbevægelsens og kvindebevægelsens historie, da den dækker et område, der under begge aspekter ikke er blevet tilstrækkeligt udforsket endnu.

Dorrit Andersen

Kirsten Helle Pedersen: *Kampen om Kertemindebanen. En undersøgelse af anlæggelsen af en privatbane i 1890'erne*. (Udgivet af Historisk Samfund for Fyns Stift, 1978). 186 s., 90,20 kr.

Der er gennem årene skrevet meget om jernbaner; ikke mindst i den sidste halve snes år er det blevet et yndet emne. I vid udstrækning koncentrerer fremstillingerne sig imidlertid om det anvendte jernbanemateriale, stationsbygningerne og sporføringen. Karakteristisk er det også, at faghistorikere ikke har vist den store interesse for jernbaner. Arkiverne rummer imidlertid et betydeligt materiale, der kan give svaret på den række spørgsmål, en historiker vil stille. Det viser Kirsten Helle Pedersens undersøgelser over Kertemindebanens tilblivelseshistorie klart.

Undersøgelsen, der er et speciale fra Odense Universitet, forsøger at belyse nogle af de politiske og økonomiske forhold, der var af betydning ved anlægget af en dansk privatbane, belyst gennem Kertemindebanens forhistorie. Specielt undersøges, hvilke lokale interessegrupper, der var involveret, og om beslutningerne i forbindelse med anlæggelsen blev truffet lokalt eller på centralt niveau (rigsdag, rege-

ring). Desuden rummer bogen en undersøgelse af den statslige støttepolitik over for privatbaneanlæg fra de første jernbaner frem til århundredskiftet. En sådan redegørelse er ikke tidligere givet, og alene for den vil bogen være en hjælp for kommende jernbanehistorikere. Kirsten Helle Pedersen viser, hvorledes der frem til 1894 rådede flere forskellige principper for statsstøtte, men at der med privatbaneloven af 1894 blev indført et enkelt system, hvorefter staten gav halvdelen af de totale anlægsudgifter. Den støtte, der blev ydet efter denne lov, var væsentlig højere end den hidtidige.

Kirsten Helle Pedersen går imidlertid også nye veje på et andet område, nemlig med hensyn til det arkivmateriale, hun benytter. Ved at anvende dels materiale fra ministeriet for offentlige arbejder (især arkivet fra kommissariatet for anlæg af Odense-Kerteminde-Dalby Jernbane), dels materiale fra det forretningsudvalg, der blev nedsat i 1891 til at arbejde for anlæggelsen af den nævnte bane, er det muligt for hende at vise, hvilke betydelige interesse modsætninger, der gjorde sig gældende. Odense og landmændene på det nordøstlige Fyn, repræsenteret ved henholdsvis Odense byråd og Odense amtsråd, ønskede banen Odense-Kerteminde-Dalby, men det gjorde Kerteminde og dets byråd ikke. Her frygtede man, at denne bane ville betyde en formindskelse af byens opland og gøre Odenses indflydelse endnu større, end den var i forvejen. Derfor ønskede Kerteminde en bane fra byen til et punkt, Ullerslev, på statsbanen mellem Odense og Nyborg. En sådan løsning ville give byen baneforbindelse, men gøre det mindre tillokkende for landboerne på Nordøstfyn at tage til Odense. Kerteminde tabte kampen om banens linieføring; men man kan spørge, om byen ikke forstod at føre kam-

pen langt bedre, end det fremgår af Kirsten Helle Pedersens omtale. Påfaldende er det, at privatbaneloven af 1894 lod spørgsmålet stå åbent, idet den skabte hjemmel for enten en Odense-Kerteminde eller en Kerteminde-Ullerslev bane. Kirsten Helle Pedersen fører intet bevis for sin påstand om, at Kerteminde-Ullerslev banen kun var medtaget i loven som en gestus over for Kerteminde, men at der hverken på centralt eller lokalt plan var nogen tiltro til denne linieføring. Desværre har det ikke været muligt for Kirsten Helle Pedersen at benytte Kerteminde byråds forhandlingsprotokol, fordi den er bortkommet. Selv om hun på forskellig anden måde delvis råder bod på denne mangel, sidder man dog tilbage med en fornemmelse af, at kildematerialet bevirker en skævhed, der får den sejrende linieføring til at fremstå som mere selvfølgelig, end den faktisk var.

Der kan selvfølgelig fremsættes enkelte kritiske bemærkninger om bogen, f.eks. kunne man godt ønske sig, at Kirsten Helle Pedersen flere steder var trængt længere ned i materialet og havde belyst den løbende debat i stedet for at holde sig til de trufne beslutninger. Men bogen må som helhed betegnes som særdeles vellykket og vil i høj grad kunne give ideer og inspiration til fremtidige undersøgelser af danske baneanlæggelser.

Chr. R. Jansen

Jens Henrik Tiemroth: *Erslev – Arup – Christensen. Et forsøg på strukturering af en tradition i dansk historieskrivning i det 20. århundrede.* (Udg. af Institut for Samtidshistorie. C. A. Reitzels Boghandel A/S, 1978). 122 s.

Der er gang i den historiografiske forskning i landet for øjeblikket, og i